

stormfloden 13. november 1872

Stormfloden 13. November 1872

Når man læser de historiske begivenheder på de sydfynske små øer er der især en begivenhed som har sat sig store spor og som går igen og igen i folkefortællingerne, Stormfloden i 1872.

Spændende øjenvidne beretninger findes i Illustreret Tidende fra 1872 og 73, se (efterfølgende) og i Achton Friis De danske øer, hvor der bl.a. fortælles om hvordan man på Birkholm dagen efter Stormfloden kunne fange torsk med høtyve i pytterne på marken.

Stormen og stormfloden er en af de værste i Danmarks historien, de opstod som følge af en voldsom stormperiode som hærgede Nordeuropa i begyndelsen af november 1872, og især gik ud over Danmark, Skåne og de tyske Østersøområder. Stormen over Danmark kulminerede den 13. november i en orkan, og i kølvandet efterlod den tragedier og ødelagde i en hidtil uset skala.

Talrige kyststrækninger i Danmark blev oversvømmede. De Materielle tab var særdeles betydelige. Mange mistede deres hjem, afgrøder, husdyr og erhvervs muligheder.

Værst gik det ud over Lolland og Falster, hvor digerne blev gennembrudte, med det fatale resultat, at næsten hundrede mennesker druknede. Stormfloden blev på en dag til en national ulykke, og begivenheden gjorde et overmåde stærkt og chokerende indtryk på befolkningen.

Til vands blev 260 små og store skibe drevet ind på kysten eller forliste på søen. Også her med tab af mange menneskeliv. Talrige andre skibe kunne "nøjes" med omfattende skader. Naturkatastrofen blev også Danmarks største strandingshistorie.

Stormfloden på Fyn med øer.

Her var det især Ærø, der i særlig grad rammes af strandinger, i byerne Marstal og Ærøskøbing. Ellers er den udstrakte kystlinje forskånet for de helt store katastrofer, selvom mange oversvømmelser fandt sted, og alvorligst ramt var her de småøer mellem Ærø og Fyn.

stormfloden 13. november 1872

Side 65

Orkanen.

Orkanen Taler

De kjendte mig snart kun af navn her oppe i Norden, thi i Aahundrede maaskee har jeg ikke tumlet mig rigtig i disse Egne. De skulle dog også en Gang fornemme min magt. Vildt larmed jeg derfor hen over Sø og Land, jog Skyerne foran i tunge forrevne Masser, og taarned Havet i vældige Bølger. Som Støv hvirvled jeg Vandet i Veiret, piskede det hen over Dybet, saa Himmel og Jord stod i Et, og dannet det Chaos, hvoi Alt skulde forgaa. Højt drev jeg Bølgerne hen over Landet, greb Skibene på min Vei og kasted dem hen over Stranden.

Smaafolks Huse styrted jeg i Grus, vælted Træer og Stak og fløi hviende gjemmen Gade og Skov. Det var en lystig Dands, som skal mindes i Hundeder af Aar, naar deres Ben forlængst ere hensmuldrede, som den saae. -

Der laa et Skib. Det svære Skrog duvede knagende imellem Søerne. Vandet stod i Skyer henover det og løb i Strømme paa Dækket, hvor Mandskabet agter til Luvart klamrede sig fast. Seilene rev jeg i Stumper, saa kun Resterne af dem flagrede i Laser fra Ræerne, og dog hev Skuden over, da jeg tog i dens Stænger og Toug, saa at Baadene fløde ud over Rælingen i Læ. De kappede Masterne, som faldt ned med et Brag, men bleve hængende ved Skroget og huggede Hul i dets Side. Søen brød ind Lasten. Tungere og tungere duvede Skibet, til pludselig det løftede Bagstavnen lidt og med Forskibet nedad gik til bunds. Nogle Mænd fløde en Tid omkring paa Stumper af Træ, da snak ogsaa de, saa at hvert Spor af den stolte Fregat var forsvundet og Ingen kunde melde om dens Skjebne.

stormfloden 13. november 1872

Fraadende sloge Bølgerne om Bougen paa et Skib, som med pilsnar Fart, kun for Takkel og Toug, jog hen over Dybet. En mand og en Kvinde stode agter. Bag Ruden i Hytten kiggede to Børnehoveder frem. "Land forud", priede Udkiggeren og pegede med vilde Miner frem over Stevnen. Ilsomt krøb Mandskabet hen til Captainen for at høre hans Ordre. Raskt halede han Roret i Borde, og slingrede dreide Skibet op imod Søen, der voldsomt brød imod Skroget, væltede sig hen over Dækket og skyllede Hytten ud over Siden i Læ. Som greben af Vanvid styrtede Kvinden sig efter den overbord og forsvandt. Endnu en Stund stod Manden, bleg som et Lig, men som naglet til Skibet, ved Roret, da huggede Skroget i Grunden, blev løftet igjen af en Sø og kastet som Vrag paa Revet. Det var som gik der er Smil over hans Aasyn, da Tømrene skiltes ad. -

Med vældige Drøn rullede jeg Bølgerne op over Kysten og sprøitede Skummet langt over Dæmninger og Bolværk, hen over Huse og Træer. Høiere og høiere drev jeg dem op, gennem Gader og Veie, over Marker og Enge. Vildt brusende de mørke Strømme fremad rivende Alt, hvad de mægted at bryde og løsne, med sig i Hvirvlen. Sneen føg af sted og blandede sit Fnug med det salte Skum som i Skyer floi hen over Landet.

Hist stod en Samling af Huse. Over Bakker og Gjærder, gennem Haver og Hegn drev jeg Havet imod dem, fyldte Lader og Brønde, Stuer og Stalde. Grebne af Rædsel flygted Beboerne, søgte til tage, til Høie og Træer. Da skyllede jeg Murene bort, sprængte Bjælker og Spær og drev Loftet afsted, hvor de sade. Jeg saae Hoved og Arme af Mænd, som kæmpede sig frem gennem Vandet for at naae deres Hjem. Planker og hvad Andet, der flød omkring, sendte jeg mod deres Bryst, men de ænsede det ikke, kun fremad mod Huset, fra hvis Tag der vinkede et Klæde, som meldte om Rædsel og Nød. Med Et bleve de borte, hævede saa atter sig op, men forsvandt i den plumrede Strøm, og Skriget fra Taget fortalte, at Hustruer og Børn havde se, hvad der var skeet. Der flød et Hus. Henimod Digets Træer førte jeg det frem. Der tørnede det paa en Stund. Ilsomt rakte Beboerne sig frem over Gavlen, toge Tag i Træernes Grene for at standse den rædsomme Fart, men med et Ryk rev jeg huset atter los og drev det videre ud over Havet. Kun to bleve hængende i Pilenes Kroner, de vinkede et sidste Farvel til de Kjære, som seilede til Graven i Dybet.

Vildt larmed jeg videre frem, jog Havet i høie bølger hen over Landet, hvirvlede Vandet i Støv og blandede det høit med Skyernes Strøm, kastede Lig og Vrag af Skibe og Hjem høit paa de flade Strande, skyllede Klinerne bort, strøede Søens bittre Salt over Bondens Mark, dræbte hans Kvæg, fyldte hans Brønd, knuste hans Gods, spredte den gyldne Stak - ja, det var en lystig Dands, som skal mindes om Hundrede af Aar.

Efter Orkanen.

Uvejret har lagt sig, Havet er atter sunket, men endnu rulle dog Bølgerne voldsomt mod Stranden, drevne af Efteraarsvinden, som jager mørke Skyer hen over Himmelen. Rundt om i Landet seer det sørgeligt ud. Se hist i den lille By! Hvor Fyrtaarnet stod, rager nu en Berad af Bjelker i Veiret. Vrag ligge overalt langs Stranden, og Stykker af Skibe og Baade ere kastede helt op paa Gader og Vie. Gaarde og Huse ligge i Ruiner. Bohave og Klæder ere strøede mellem Tømmer og Sten, samt dækkede med Grene, Mudder og Tang. Aadsler af Heste og Kvæg sende alt en forpestende Stank hen over Eggen. Stakkels Boden sidder i fremmed Mands Hus og stirre ud over Stedet, hvor for faa Timer siden hans Hjem havde staaet.

Hustru og Børn har han endnu, dog mangler der to. Hvor Stalden før stod, der laa deres Lig imellem hans dræbte Rigdom af Kvæg. Vaad og ussel er Stuen, som kjærlige Mennesker have laant ham, men der findes ei bedre vidt omkring, thi kun alt for stort er de Husvildes Tal. Havvandet har huseret derinde og siver endnu ned ad de raakolde Vægge. Nogle Stumper af Meubler ere samlede i en Krog, og kun en Stol og et

stormfloden 13. november 1872

Bord er hele tilbage. Paa et Leie af Pjalter og Straa ligger Sønnen, rystende af Feberen, og samler famlende Dækket omkring sig, alt imendens han med heftig Begjer kræver Vand og atter Vand. Men Brøndene ere fyldte fra Havet.

Paa Veien iler rastløs en Kvinde omkring fra Hus til Hus, fra Sted til Sted. Vildt hænger Haaret om Skulderen, og fra Øiet glimter Vanviddets Glans. Hun spørger Alle, om de ikke have seet hendes Barn, raaber dets Navn og tigger og beder om Hjelp, som ei findes for hende. Nu træffer hun en Sømand. Han styrter hende i Møde og griber hende i Favn. Det er hendes Husbond. Hans Skib er forlist, men selv blev han reddet. Først studser hun lidt, saa vrider hun sig ud af hans Arme, støder ham heftig bort, spørger kun om sit Barn, og iler saa videre paa sin tunge Gang. Pludselig vender hun nu sine Fjed mod en Gaard, som ligger høit paa en Bakke, krandsat af et lunende Hegn.

Paa Dørtrinet standser hun. Det var som mente hun, derinde var Intet for hende at vente og vilde vende om, for at fortsætte sin rædsomme Søgen. Da træder den milde, fromme Husmoder frem, griber hendes Haand, klapper hendes Kind og kysser den brændende Pande. Et Øieblik staar den Arme endnu som isende kold, men end et Kys og et kjærligt Ord, da bryde Taarerne frem og lette synker hun til den aabnede Favn og føres ind ad Døren.

Derinde er Fred, Fred som i Kirken paa Altergangs-Dag. Rundt i hver Stue knitrer Ilden i Ovnen, spredende Varme i hver Krog. For Syge og Trætte er overalt redet Leie. Mad og dampende Drikke bydes venligt omkring og nødes paa dem, som kjærligt holde sig tilbage. Inde fra Landet kjøre Vogne til Gaarden, læssede med Klæder, Meubler og Føde, selv Fattigmand bringer i Kurven sin Skjerv til den Skat, som uddelt med kjærlig Kløgt skal lindre den første overvældende Nød, og et taarefyldt Øie, et Haandtryk en Tak lønner rigelig det Offer, som blev bragt.

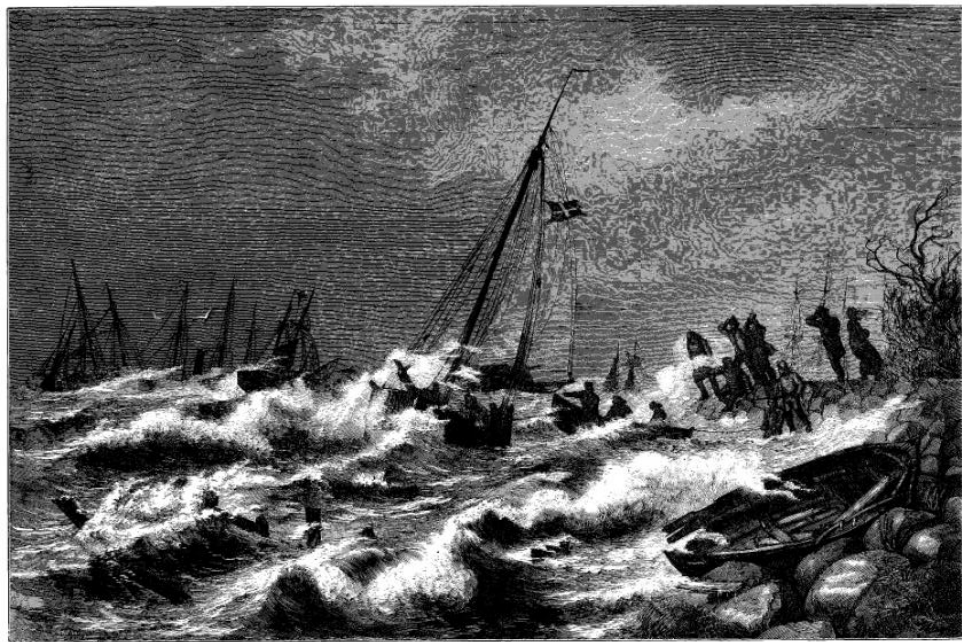
Saa lader os Alle, ligesom de, vi som bleve skaanede - saa lader os Alle, Rige og Fattige, Store og Små hurtig sende vor Skjerv, da fjerne vi Nøden, kvæge de Syge, lindre de Sørgendes kvalfulde Sind og skabe aller Fred efter Stormen.

P . F. Giødesen.

Af de to Billeder af Orkanens Ødelæggelser, hvilket vort blad idag indeholder, fremstiller det ene Pynten ved Langelinie, det andet Kjøge Havneplads ud over Bugten, optaget efter Ødelæggelsen den 13de dennes. Paa det Sidstnævnte sees det Hus, der har været saameget omtalt, og hvori Kalbrænderen boede med sin Familie. Huset var hurtigt omspændt af det fremtrængende Vand, som strax banede sig Vei til dets indre, hvor Kalkbrænderens Kone laa i Barnsnød, omgivet af sine jamrende Smaa. Da kom Skibsbygmester Flindt med fem andre brave Mænd gennem Orkanen og Vandet vadende til Redning, og det lykkedes dem at bringe Moderen og alle børnene uskadte pa der Tørre. Huset staaer endnu men Kalkovnen, der laa ved siden af det, lige ved Vandet, er skyllet bort af stormfloden.

Side 66 og 67

stormfloden 13. november 1872

stormfloden 13. november 1872

Nr. 688 Kjøbenhavn den 1 st. December 1872 14 de Bind

Side 73

Billeder fra Stormfloden.

Hver dag, der er forløben siden den mindeværdige Begivenhed, som også rammede vort Fædreland haardt, har nye Meddelelser om de Rædsler, for hvilke de af Stormfloden mest udsatte Egne have været Scenen. Vi have allerede i forrige Uge kunnet levere Billeder som Minder om de ustandne Lidelse og de ødelagte Landstrækninger.

Idag fortsætter vi disse med Tegninger fra Falster og endnu flere fra Kjøge, og lade Enhver af dem, der have optaget Skizzerne ogsaa med Ord forklare, hvad de haver seet.

1.

Sydfalster den 14de Novbr. 1872

Da floden brød frem, løb Moderen efter Hjelp, men da hun kom igen, var huset sløjftet og dybt under Vandet. Nu have de fundet Ruinerne og søge Ligene af de to Børn og en gammel Kone. Mændene arbejder varsomt og forsigtigt, medens hun i navnløs Gru for hvad der vil komme, er sunken om og skjuler sit Ansigt i Hænderne. Og af sådanne Scener var der mange på vor ulykkedelige Ø efter den skæbnesvangre 13de November.

De søge de Savnede den 14de November 1872. Efter en Originalskizze af Mr. L.

stormfloden 13. november 1872

II.

Falster den 25de Novbr. 1872

Stormfloden er på sit Høiste. De ødelagte Bygninger see ud som Øer i det vilde Hav. Her er Taget styrtet sammen og Beboerne maaskee bortskyllede af de rasende Bølger, hist kommer Hjelpen til de Ulykkelige, som have tilbragt en Nat og en Morgen fuld af usigelige Rædsler paa Lofterne, uvisse om. hvor længe deres skrøbelige Huse endnu vilde modstaa Stormen og Bølgerne. Den gjennem mange Aar opsamlede Velstand er splittet ad, Faar, Køer, Heste - Einernes Stolthed og Glæde drive som Aadsler omkring paa den oprørte Flade. Overalt Ødelæggelse og intet Andet.

Fra Nybølster under Orkanen den 13de November 1872. (Kort af H. H. H. H.)

Illustration af Stormfloden

77

stormfloden 13. november 1872

Side 88

III:

De tvende Smaabilleder fra Kjøge, som i dag findes her i bladet, skulle vi ledsage med et par Linjer som forklaring, efter aldeles troværdig Øienvidners Udsagn. Da Stormen antog Charakter af Orkan, da Søen reiste sig til en i Mands Minde aldrig seet Høide og med det tiltagende Høivande brød voldsomt over Dæmninger og Moler, var Kjøge Havnefyrtårn saa udsat for de rasende Bølger, at Fyrpasseren maatte forlade sin Post for at redde Livet, endnu førend Ødelæggelsen havde antaget saa store Dimensioner, som den siden fik. Kort efter at han var kommen i Land, om man ellers kan bruge det Udtryk, da han kun havde Nordre Mole at passere, rigtignok med Livsfare, sønderreves Træbeklædningen af Tårnet og førtes paa Orkanens Vinger langt ind paa Markerne, saa at kun skelettet, som det på Billedet er viist, stod tilbage i en heldende Stilling. Den prægtige Stenmolo opreves, de tykke Bolværkspæle knækkede som Svovlstikker og de store sammenboltede og indmurede Stene tumledes om som Rulle stene ved Vesterhavet.

De i Havnen liggende Skibe løftedes med Høivandet saa høit, at de, efter at have sprængt alle Fortøininger, slyngedes af de fraadende Bølger op paa Markerne, hvor flere af dem endnu staae med knuste Sider, hvilende paa de knækkede Pæle at det solide Bolværk. Nødråb hørtes gennem Orkanens og Søsens Brølen, men saanær ved Stranden var det umuligt at komme til hjælp, thi Kjøgebugt sendte saa frygtelige Bølger, som ellers kun Atlanterhavet i rasende Oprør kan fremvise, ind over Havn, Moler, Marker og Huse, medens Alt indhylles i Skumfråde og blændede de kjække Mænd, der i Baade vovede Livet for at redde Mennesker fra sammenstyrtede Huse, hvor, for kun et Døgn siden, mangen lykkelige Familie sad ved Arnen og talte samme om den voxende Storm og om de stakkels Søfolk, som vare ude i det Herrens Veir, takkede Gud, fordi de vare paa det Tørre og rolig kunde lægge sig til hvile.

Nu staaer deres Hjem forladt, Havet har skyllet Murene bort, kun Bindingsværket er tilbage og bærer det hældende Tag. Skorstenene ere faldne ned i deres Stuer, Bohavet er seilet langt bort, og sønderslaaet havnet maaskee en Fjerdingvei derfra inde paa Markerne, hvor det salte Havvand har ødelagt Vintersæden.

Dynger af Tang og Sand, riflet og flammet som paa Havbunden, sees overalt, Veiene ere gjenembrudte og paa Træerne ved Kanten af disse sees endnu Højvandsmærket, da Mosset er afvasket og Barken slidt glat af Bølgerne. - Menneskeliv er dog ikke gaaet tabt i Nærheden af Kjøge, takket være de behjertede Mænd, som med Fare for eget Liv reddede saavel deres Medmennesker som Fyr fra at døe i Bølgerne.

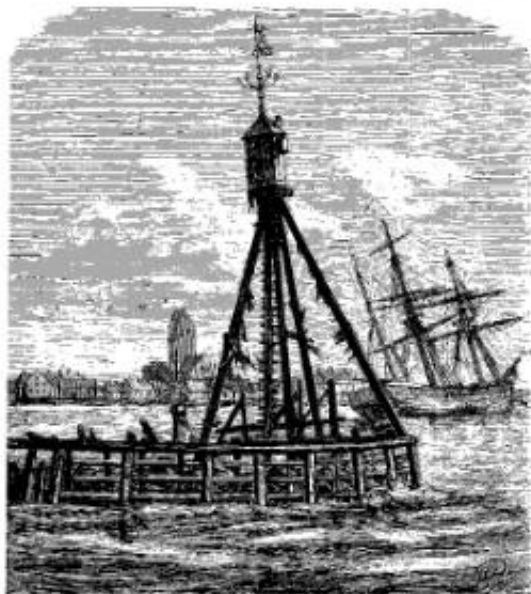
En enkelt lille Redningshistorie fortjener at opbevares: To Mænd som i en Baad roede over Kjøge Landevei, saa nogle Folk klynge sig til en Vognfjæl, som hang fast i Grenene paa et Træ ved Veien, de arbeidede sig med Besvær hen til dem og bjergede dem. Under Træet laa deres Vogn væltet, Hesten stak Hovedet over Vandet og udstødte gennemtrængende Skrig. Den ene af dem lod sig glide fra Baaden ned i vandet og greb far i Hestens Manke, fik Skaglerne skaaret over og reddede saaledes Dyret, der svømmede med sin Redningsmand ind over Marken, indtil den fik fodfæste, og siden fulgte med ham, hvor han gik og stod, flere Gange strøg den sit Hoved op ad ham og paa en rørende Maade lagde sin taknemmelighed for Dagen.

Orkanen er forbi, Havet igjen sunket tilbage i sit naturlige Leie, men rundt om staae Vrag af Skibe, Vrag af Huse, Vrag af fordums Velstand og vise, hvor forfærdelig den minderige Kjøgebugt kan være.

stormfloden 13. november 1872

80

Illustreret Tidende.

Fra Klage efter Orkanen den 13de November 1872. Taget af Carl Hagen.

Nr. 700 Kjøbenhavn den 23de Ferbruar 1873

En "Lysttour" under den store Storm.

Egentlig burde her have staaet. Et Lystfartøis Tour under de store storm. Men en gammel sømand gar sagt, at enhver Seilads i et godt Fartøi med en fast Næve paa et stærkt Ror, er en Lysttour, og - Overskriften bliver staaende.

Heller ikke er her Grund til at forandre den. Man vil see af de Følgende.

Om Morgen den 13de. November forrige Aar kunde Albufjordens Lodser, som de sade paa Taget af deres faldefærdige, ved Vandets Stigning stærkt truede Huse, iagttage et lille, elegant udhalet, kutterrigget Fartøj, som under Orkanens Stormkast, i den svære krappe Sø, klarede Albupynten fra sig, og satte Coursen efter det aabne, oprørte Hav. Mangfoldige vare Lodsernes Gisninger, om , hvad Meningen kunne være med denne Seilads, hvem den ene Mand kunne være, dersaaes ombord, hvor Fartøiet hørte hjemme osv. osv. At Fartøiet måtte være fortræffelig og at det blev ypperligt manoeuvreret, det var der nu kun een Mening om. Med et øvet og ikke lidet kristisk Øie fulgte man enhver af Baadens bevægelser. Man iagttog, hvorledes den, for sin klosrebede Fok, med Storseilet beslaaet og forresten saa nøgen som en Ælling smuttede gennem Søerne, sprang høit iveiret, naar de bleve den for slemme. og banede sig sin vaade Vei gennem Skum og Skvæt udefter i den aabne Sø, bort fra den farlige Kyst.

Fartøiet derude var den fra forskellige Kapseiladser velbekjndte og velfortjente Kutter "Echo", der tilhører Stamhusbesidderen til Rathlousdal, Emil V. Holstein. Det var dog ikke Eieren, der selv er en dristig og dygtig Baadfører, som denne gang var ombord. Kutteren havde været et lille Svip nede i Nykøbing paa Falster, var staaet op igennem Guldborgsund og gaaet til ankers under den lille Ø Fejø, hvor Skipperen var gaaet i Land, og havde givet sin Over og Understyrmad, Kok og Letmatros, Allesammen forende i een

stormfloden 13. november 1872

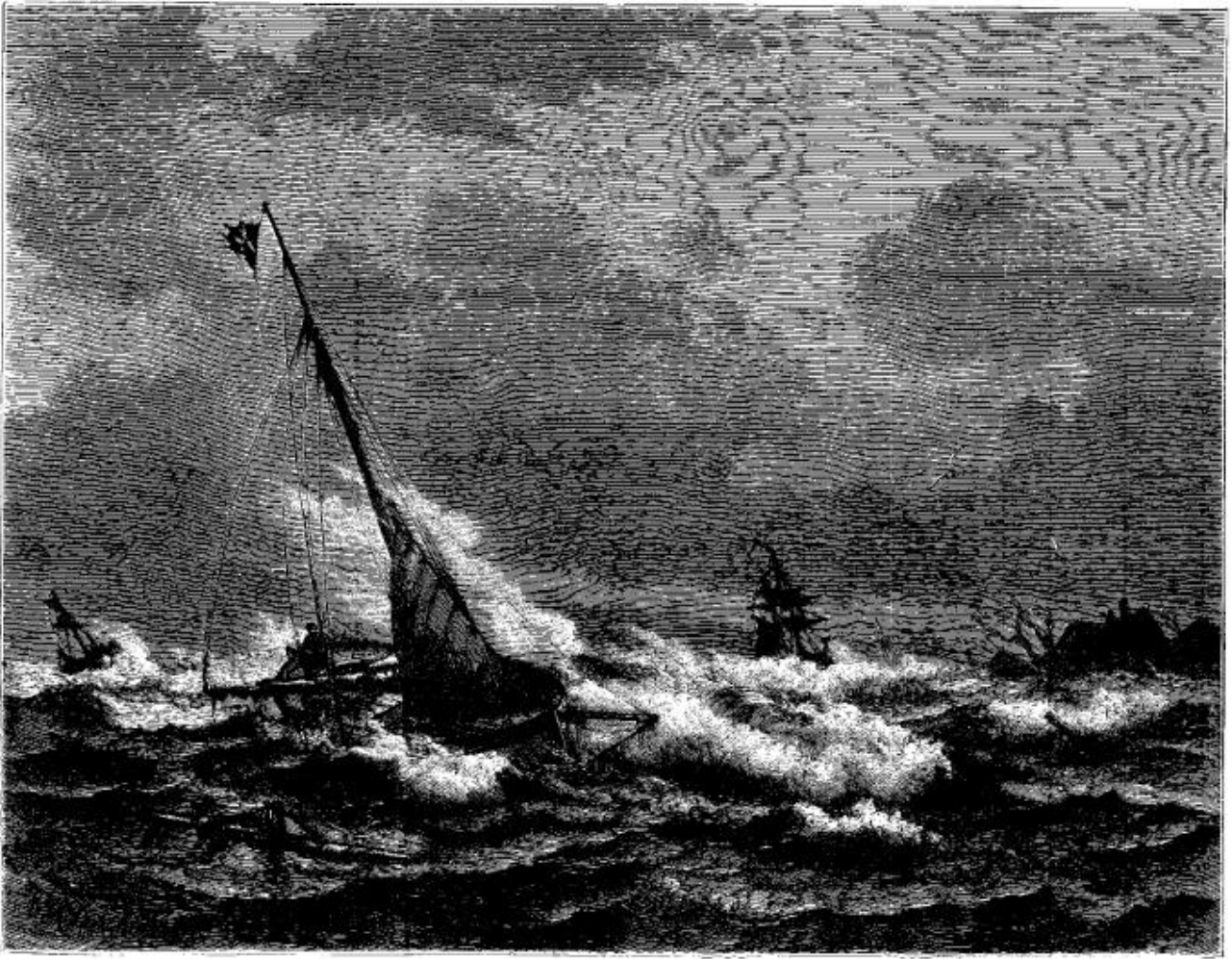
person, Commandoen på Dækket i sin Fraværelse. Den Mand, der i sig forenede alle disse Egenskaber, og som skulde vise sig at være sin Post voxen, var Enevold Sørensen.

Ud paa Aftenen den 12te begyndte det at blæse op, og Kulingen udviklede sig saa hurtigt til Storm, at Skipperen, da han begyndte at mærke Uraad, strax maatte opgive Forsøget paa at naae ud ombord med den lille Jolle, som stod til hans Raadighed. Enevold Sørensen maatte da see at klare sig selv. Han var rigtignok Familiefader og kunde vel have haft Lov til at tage Hensyn hertil, men han tænkte først og fremmest paa det smukke Fartøi, som nu var betroet ham, og han syntes at det var synd, om man skulde sætte en saadan Baad paa Land.

Han gjorde da klar til at tage en Dravat, og imidlertid drev han Natten igjennem for sine Ankere. Da det begyndte at dages, fik han Øie paa Land tæt i Læ af sig. Det var Lollands Nordvestpynt, kantet med frådende Brændinger. Nu sprang han til, fik det største af Ankrene stukket fra sig, det lille gik af sig selv, Fokken havde han klosrebet, og heisede den nu. Storseilet blev ligeledes sat, men kun saa længe til han fik Pynten klaret fra sig. Da saa han nok, at Skuden ikke kunde føre saa megen Dug, den blev næsten tvunget helt under Vandet, og Maten krummede sig som en Bue. Han lod da Gaffelen falde, fik Seilet beslaaet, og nu gik det mere stødt gennem vandet. Vinden var paa en O. N. O. og han foretrak da, fremfor at ligge og krydse i det snevre og ham for en stor Del ubekjendte Farvand mellem Øerne, at søge aabent Hav i Østersøen. Dette gjorde han ogsaa. Han løb langs med Lollands Vestkyst, forbi Taars Færgested, og kom saaledes tæt under Albu, hvor han som ovenfor bemærket, observeres af Lodserne. Nu havde han Østersøen for sig. Og herude, og paa den Dag, da hundreder af store, stolte Seilere fandt deres Grav, klarede det lille elegante Fartøi sig som en Maage, der stemmer sig op mod Vinden og ryster Vingerne, naar Skummet væder dem.

Da Stormen begyndte at tage af, blev "Echo" atter ført ind under Land, og kom senere tilbage til sin Station ovre ved den Jyske Kyst. Dens Fart under Stormen er vel enestaaende i sit Slags. men det Mod og den Energi, som dens kjække Fører lagde for Dagen paa denne Lysttour, er heldigvis fælles for en classe af Mennesker, der aldrig synes at ældes, aldrig at sløves under Tidernes vexlende Strøm, den danske Sømandsstand.

stormfloden 13. november 1872

Lysekutteren "ECHO" under Stormen den 13de November 1872. Tegnet af Helger Drachmann.

Stormfloden 13. november 1872